

rehozásának és használatának végső oka az ember kommunikációs szükséglete. Az ember nem a térbeli tájékozódást megkönnyítendő tanulja meg és használja az őt körülvevő objektumok neveit, hanem alkalmazásukkal annak a lehetőségét teremti meg magának, hogy az egyes helyeket megnevezze.¹² Mindebből egyúttal az is következik, hogy az egyének helynévismeretére az általuk megélt kommunikációs helyzetek vannak a legjelentősebb ráhatással.

E. Nagy Katalin

„Keserves Dög-halált botsáta Városunkra...”

Az 1742. évi debreceni pestispátens

BEVEZETŐ MEGJEGYZÉSEK

Az 1739-től dühöngő nagy pestisjárvány második hullámának idején, 1742. december 30-án a debreceni városi tanács kiadott egy nyomtatott pátenst, amely egyrészt megismételte a központi, a Helytartótanács által előírt rendszabályokat, másrészt pedig sajátos, református teológiai magyarázatot fűzött hozzájuk.¹ Ezt a magyarázatot feltehetőleg a város egyik lelkésze készítette, hiszen, amint az alábbiakban olvashatjuk, a prédikációs irodalom műfaji hagyományaihoz híven először értelmezte tárgyát, magát a pestisjárványt, számba vette kialakulásának – mind spirituális, mind társadalmi – okait, majd sorra vette az ezekkel szemben felhozható/felhozott ellenérveket. A dokumentum keletkezésének mikrokontextusából tudjuk, hogy a megcáfolt ellenérvek egy, a járvány alatt kitört városi felkelés résztvevőinek a szájából hangzottak el, de beleilleszkedtek egy jóval korábbi, többek között Komáromi Csipkés György (1628–1678) által képviselt betegségértelmezés kereteibe is. Ezeket a szemmel láthatólag egy szigorúbb, puritán értelmezésben gyökerező ellenérveket a pestispátens pontról pontra tárgyalta, és rámutatott helytelen voltukra.

A járvány alatti vesztégzár-rendelkezések és az élelemelosztás nehézségei nyomán kitört debreceni lázadásról többször írtam korábbi tanulmányaimban, elemeztem annak mentalitástörténeti hátterét.² Az 1742. decemberi pestispátens – amelyre még az 1990-es

12 Hoffmann István–Rác Anita–Tóth Valéria: Régi magyar helynévadás. A korai ómagyar kor helynevei mint a magyar nyelvtörténet forrásai. Budapest, Gondolat Kiadó, 2018. 101.

1 HBmL, IV. A. 1011/e. 1.d. Pestispátens. 1742. december 30.

2 Rövidebb, ismeretterjesztő formában (lábjegyzetek és szakirodalom nélkül) megjelent: *Kristóf Ildikó*: Pestis Pestise. Járvány és lázadás Debrecenben, 1739–1742. Rubicon 1990. 6. 20–23. Újraközölve: *Sz. Kristóf Ildikó*: A Pestis Pestise. Járvány és lázadás Debrecenben. Rubicon 2020. 5. 26–31. Hosszabban, lábjegyzetekkel és szakirodalommal ellátva, angol nyelven: *Kristóf Ildikó*: „The Plague of the Plagues”. Epidemic and Riot in Debrecen in 1739/42. The Third Finnish-Hungarian Symposium on Ethnology in Konnevesi 20–25. 8. 1989. Vol. I. Historical Sources, Ethnos – Toimite. 8. 1991. 1. 64–77. Hosszabban, lábjegyzetekkel és szakirodalommal ellátva, magyar nyelven: *Sz. Kristóf Ildikó*: „Sír a Lélek benne, hogy nem temethet úgy, mint régen.” Pestis és lázadás Debrecenben. 1739–1742. Sárospataki Füzetek 24. 1. 2020. 17–29.

évek elején végzett levéltári feltárásaim során bukkantam Debrecenben, a Hajdú-Bihar Megyei Levéltárban – kitűnő forrásnak bizonyult a korabeli református gondolkodás rétegzettségének a megragadásához. Társadalmi és kultúrtörténeti tanulságaival sokat foglalkoztam, magát a pátent azonban mindeddig nem közöltem. Ezt igyekszem most pótolni.

Ebben a rövid bevezetőben néhány magyarázó gondolatot fűzök a pátensben foglalt teológiai-társadalmi vita mibenlétéhez. Az alábbiakban vázoltakat legbővebben a *Sárospataki Füzetek*ben legutóbb megjelent tanulmányomban fejtettem ki.³ A járvány értelmezésében, mint az olvasó látni fogja, a pátens a jó két évszázados protestáns hagyományt követi. A pestist – ahogyan lényegében bármely betegséget – Isten büntetésének tekinti, akinek a haragját az emberek bűnei váltják ki. A szöveg az újszövetségi fügefa hosszasan idézett példáján érzékelteti Isten haragját, ám ugyanakkor kegyelmességét is.

A pátens gyakorta emleget ún. *külső és belső* eszközöket, azaz gyógymódokat. A protestáns egyházak régóta kétféle gyógyítási-védekezési módot írtak elő betegségek esetére: egy belsőnek tekintett, bűnbánatra alapozott, lelkiismereti gyógymódot, és egy külsőnek tekintett, orvosságokat magában foglaló kezelést. A vesztegár-rendelkezések és a városi felkelés mikrokontextusának ismeretében jól látszik, hogy a szabálysértők és a lázadók elsősorban a pestis elleni védekezés terén voltak más véleményen. Míg a hivatalos, a városi tanács által is képviselt és propagált álláspont szerint *mindkét* gyógyítási-védekezési módot használnia kellett volna Debrecen népének – „*Melly két rendbéli eszközöket maga az Idvezítő UR-is egybe-kötött, Vigyázatok, úgymond, és imádkoztatok, hogy késértetbe (: a' minéműek a' betegségek-is :) ne jussatok [...]*” – figyelmeztet a pátens –, a vesztegár megsértői és a felkelés résztvevői más véleményen voltak. Nem ismerték el egyrészt, hogy a „*külső eszközökkel való élés is hasznos és szükséges*”, másrészt pedig olyan „*eszközöket*” – azaz gyógymódokat – alkalmaztak, amelyeket Debrecen város és az ország régóta tiltott: ún. „*bűbájosok*” gyógymódjait vették igénybe.

Mint arra korábban többször rámutattam, számos megfelelés található a debreceni lázadóknak a pestispátensben felsorakoztatott érvei és Komáromi Csipkés György XVII. század közepéről dokumentálható puritán betegségfelfogásának egyes aspektusai között. A pátens szerint a szabályszegők és lázadók – nem csak szegényebb földművesek és cigányok, de mesteremberek, sőt, olykor tanácsosok is – megvetették a doktorok orvosságait. Komáromi Csipkés szerint semmi hasznuk sincs az efféle „*külső*” orvosságoknak, hiszen „*Contra vim mortis non est medicamen in hortis*” („*A halál ereje ellen nincs orvosság a kertekben*”).⁴ A lázadók tagadták, hogy a pestis fertőző volna. Komáromi Csipkés szerint a pestis önmagában nem ragályos, hiszen „*A bölcs és megvizsgálhatatlan tanácsú Isten ragasztja ahhoz, akihez ragasztani akarja [...] minden külső ok és alkalmatosság nélkül.*”⁵ És így tovább.

A kutatásaim során áttekintett református nyomtatványokban és levéltári iratokban ugyanakkor semmilyen magyarázatot nem találtam arra, hogy *miért* fogható meg még az 1740-es években is egy, az 1660-as években tanított és népszerűsített betegségértelmezés Debrecenben – többek között az itt közölt pestispátens soraiban –, s miért válik aztán a lázadók és szabályszegők magatartását alátámasztó, s a városi tanács előtt igazolni kívánó érvrendszerrel. Arra jutottam, s ma is úgy gondolom, hogy még mindig túl keveset tudunk

3 Sz. Kristóf: „Sír a Lélek benne, hogy nem temethet úgy, mint régen.”

4 Komáromi Csipkés György: Pestis pestise. Debrecen. 1664, 63.

5 Komáromi Csipkés i. m. 45, 50.

a népi protestáns tudatformákról, mentalitásrétegekről ahhoz, hogy biztosan válaszolni tudjunk erre a kérdésre. Az bizonyos, hogy az általam vizsgált iratok – köztük e pestispátens – tanúsága szerint a debreceni városi tanács az 1730-as/1740-es években nagyon is tudatában volt annak, hogy egy (vagy több?) eltérő felfogással, rétegmentalitással kell megküzdenie. Minden bizonnyal ezért vette igénybe a lelkészek tekintélyét is, hogy megértesse a város népével: a „külső” eszközöket is magukban foglaló pestisintézkedéseket nem a „lelkek esméreti” ellenében, hanem annak megfelelően hozták.

A debreceni pestispátens egyik legnagyobb jelentőségét abban láthatjuk, hogy a betegségekkel kapcsolatos református vélekedéseket a maguk sokszínűségében, rétegzettségében tárja elénk.

A pátens másik fontos pontja szerint „*a népnek elvette Isten az eszét, hogy az értetleneknek és büjös-bájjosoknak tanácsát inkább kövessék, és azoknak inkább engedjenek, mint okossággal és tudománnyal ékeskedőknek*”. A kora újkori debreceni és Bihar megyei boszorkányhit és boszorkányüldözés társadalmi háttérével kapcsolatos vizsgálataim arra mutattak, hogy „büjös-bájjosok” megnevezéssel a pestispátens a népi gyógyítás helyi képviselőire utalt.⁶ A pestisjárvány alatt, 1739. augusztusától 1743. decemberéig a debreceni tanács legkevesebb huszonegy (!) büntetőpert folytatott le „ördögös gyógyítással”, „boszorkánysággal”, jövedöléssel, és ún. táltos-tudománnyal vádolt helyi lakosok – elsősorban ún. „Orvos Asszonyok” – ellen.⁷ Az „illegitim gyógyítás” – kuruzslás, gyógynövények, imádságok, és különféle mágikus eszközök alkalmazása – vádjával bíróság elé került asszonyok – gyógyítók és bábák – ellenében a tanács a hivatalos, legális orvoslás képviselőinek, a városi orvosoknak és borbélyoknak a hatáskörét és kiváltságait védelmezte.⁸

A debreceni pestispátens igen értékes kultúrtörténeti forrásunk. Azon túl, hogy egy egészségügyi krízishelyzeten keresztül betekintést nyújt a város XVIII. századi hétköznapi életébe és gondolkodásába, magában foglal olyan társadalom- és mentalitástörténeti szálakat is, amelyek a lokalitás és a csoportszerveződés, a hatalom és az ellenállás, az érzelmek és a rítusok, a tapasztalat és az emlékezet, a vallásos diskurzus és a „kétség” megnyilvánulási formáihoz is elvezetik a figyelmes érdeklődőt.

Az itt olvasható szöveggözlés a debreceni pestispátens kinyomtatott változatán alapul, levéltári jelzetét lásd alant. (Kézzel írott változatát lásd HBmL, IV. A. 1011/a. 37. köt. [1742], 375–382.) Átírásom formai szempontból betűhíven igyekszik visszaadni az eredeti szöveget, egyetlen változtatással. Az eredeti nyomtatvány az „o” és az „u” magánhangzókon mind a rövid, mind a hosszú ékezeteket egy föléjük szedett kis „e” betűvel jelöli. Ezt a szöveggözlésben a mai használatnak és helyesírásnak megfelelően írtam át. Ettől eltekintve mindenfajta jel (apostrof, kötőjel, kettősponttal ellátott zárójel) használata, a kapitálisok, a központozás, valamint a szövegtagolás az eredeti, nyomtatott szöveget követi. A szöveg végén az aláírásban található rövidítéseket szögletes zárójelbe téve feloldottam.

Sz. Kristóf Ildikó

6 Kristóf Ildikó: „Ördögi mesterséget nem cselekedtem”. A boszorkányüldözés társadalmi és kulturális háttere a kora újkori Debrecenben és Bihar vármegyében. Debrecen, 1998.

7 HBmL, IV. A. 1011/a. 35–38. köt.

8 Kristóf: „Ördögi mesterséget nem cselekedtem.” 215–216, 92–114. sz. Lásd még az 5. fejezetet: „Minden nyavalyátokért emberre vettek”. A boszorkány vádaskodás társadalmi háttere. Uo. 114–185, különösen 143–162.

Pestispátens, Debrecen, 1742. december 30.

(Nyomtatvány, Hajdú-Bihar Megyei Levéltár, Debrecen: HBmL, IV. A. 1011/I. 1. d)

Midőn a' Mindenható ISTENnek Várasunk körül való gondviselését ugyan valójában meg-gondoljuk, az ő útait és ítéletit ditsőitenünk és meg-igazítanunk, magunkat pedig és útainkat méltán kelletik kárhoztatnunk; mert ugyan-is szemünk előtt nyilván vagyon, mi módon ő Felsége a' felsőbb esztendőkbén, egy felől bennünket a' maga áldásával, békeséggel, egészséggel, termékenységgel, és egyéb jótéteményivel, mint jó Atya életünk' meg-jobbítására magához édesgetvén, más felől pedig, avagy tsak a' közelebb el-folyt 30. Esztendőknék forgása alatt, sújtól ostorival, szőleink, és földjeink terméketlenségével, drágasággal, kétszeri példás tűzbéli romlásunkkal, marha döggel, az életnek keresetinek meg-nehezítésével és egyéb gonoszokkal, de még ezekben-is közben-közben Atyaiképen engedett pihenésekkel meg-látogatván, és rettentvén, a' közben a szíves meg-térésre szokott bűneinknek el-hagyására, ugyan ösztönözött volna, mi pedig bűneinkből nemhogy ki-tértünk volna, sőt inkább jobban-jobban azokban el-merültünk, végezetre tsapásit ellenünk meg-súlyosítván, hogy a' régiebket el-hallgassuk, avagy tsak az említett 30. Esztendő alatt, nevezetesen először 1709-dik, az után 1739-dik Esztendőben keserves Dög-halált botsáta Várasunkra, melly miatt az elsőben többen tiz-ezernél, a' másodikban pedig valamivel nyóltz-ezeren fellyül közzülünk el-húllottanak: Melly felől való emlékezet ha meg-könyvezés nélkül alig lehet-is, mindazáltal annál illőbb emlékeznünk, hogy Isten' ítéletiről meg-emlekezni, ő Felsége útainak meg-igazítására, nekünk pedig meg-aláztatásunkra, és meg-jobbulásunkra igen ditséretes dolog; de sokat azokról szólni annyival szükségtelegebb, hogy még sokan életben vagynak közöttünk, a' kik e' szörnyű tsapás-ban ki-múltt szerelmeseiken keseregvén, a' köny-húllatástól: sokan Isten' jóvoltából, kínos ágyokból meg-gyógyulván, a' rajtok által-ment fájdalmaktól: az épségben és egészségben meg-maradtak pedig, a' halálnak rettegetől alig pihentenek-meg, midőn Istenünk ő Felsége a' maga utánunk való várákoszásának újjobban véget vetvén, amaz Évangéliomban⁹ említett és próbára a' Gazdától három Esztendőre meg-hagyott terméketlen Füge-fának példája szerint, ezen harmadik Esztendőnek végezetin, a' Pestisnek ostorával Várasunkban már egy-néhány háznál ellenünk újjobban fel-lobbant haragját ki-jelentette, és azzal szemeink előtt nyilvánvalóvá tette, hogy meg-térésünkkel meg nem elégedett, hanem annál, a' mit eddig mütattunk, tőlünk jobbat és tökéletesebbet kíván: Mellyre vajha mindnyájan fel-serkentetvén, magunkat a' szíves bűnön való bánatra, igaz meg-térésre, szokott bűneinknek el-hagyására, és Istenhez 's Felebarátunkhoz való szeretetre, és a' buzgó könyörgésre adnánk, és ezeket mint Isten' haragjának el-fordítására szükséges legelső és belső eszközöket elől-vén, azután a' külső vigyázást-is egyaránt-való szorgalmatossággal ezekhez kötvén, e' tsapás alól hova hamarább-való meg-szabadulásra törekednénk. Melly két rendbéli eszközöket maga az Idvezítő UR-is egybe-kötött, Vigyázatok, úgymond, és imádkozatok, hogy késértetbe¹⁰ (: a' minéműek a' betegségek-is :) ne jussatok. És azért méltán szánakozni és tsudálkozni kell, miképen találtathatik ezen Várasban tsak-egy ember-is, a' ki az Idvezítő Urnak illy' világos mondásával, és mind Nemzetségünkben, mind az Idegen-Országokban Vallásunkat követő sok ezer tudós Tanítóknak és Doktoroknak, Várasunkban-is étellel és

9 Évangéliomban = evangéliumban/szentírásban.

10 Késértet = kísértés.

tudománnyal ékeskedő Prédikátorinknak sokszori intésével, és a Váras-Népének javáért, és meg-maradásáért igazán törekedő Magistrátusnak¹¹ rendelésével, úgy a Királyi Felségnek ki-adott Parantsolativál, és ezen Várasnak, avagy tsak a bé-zárás miatt-is következhető ki-mondhatatlan romlásával (: a mint most-is holmi Tzigányoknak ím-ide, ám-oda, és Kapros Andrásnak most-is Pestisben lévő Helységbe Szent-Imrére való járása miatt meg-esett :) keveset gondolván, alattomban és titkosan a Bé-zártt és Pestises-Helyekre ki-menni, a Pestisessel társalkodni, és ezen Várasban-is a Bé-Zártt Házbeliekhez járni, vagy a Bé-zárttak az Egészségesek közé ki-jöni semminek tartották, mellyet ugyan sokan azután még halálos ágyokban-is meg-bántanak, magokat vádolván, hogy bár tsak ide, vagy ám-oda ne mentenek volna, de későn, és magok, sőt az egész Váras kárával tanúlták-meg, hogy a könyörgéssel a külső eszközökkel-való élés-is hasznos és szükséges lett volna: mert bizonyos az Istennek beszédéből, hogy a kik azon kívül, a mellyet Isten rendelt, más eszközzel élnek, avagy a rendelt eszközöket, mellyekkel élhettek volna, meg-útálják, Isten késértőknek mondattatnak. És ha valakiknek ez eránt még valamely kétségek lehetne, és Istennek a mostani Pestis terjesztésében szokott útait elméjekre nem vehették, a Magistratus által a magok lelkekesméretire kényszerítettnek, hogy valakik most, avagy ez előtt harmadik esztendővel Pestisbe estenek, és még életben vagynak, vizsgálják-meg magokban ugyan valóban, és meg-tapasztalják, hogy Isten a Pestist különbben reájok nem adta, hanem Pestiseknek társalkodása által, és az az oka, hogy a mostani természetszerűen való Pestis a midőn valamely Országba, vagy Városba, vagy Faluba esik, egyszersmind őket el-nem borítja, hanem lassan-lassan terjed és nevelkedik, a mint a társalkodás vagyon, nem olly formán, mint az Isten Beszédében meg-iratott, tsudálatos és természet felett való Pestisek, mint Egyiptomban egy éjtszaka az egész Országot, de ott-is tsak az embereknek és barmoknak első szülötteit, Dávid idejében harmadnap alatt az egész Sidóságot, jóllehet úgy látszik, ott-is tsak a fegyver-fogható Férfiakat, Sénahérib taborát-is egy éjjel el-borították. Az bizonyos, és a kik Históriait nem tudnak, kérdjék-meg az Öreg-embereket, a kik Országunkban már három Pestist értenek, meg-tapasztalják, hogy a Pestis itt Országunkban soha nem támadott, sem nem a Felső-Országokról jött, hanem mindenkor Török-Ország felől felénk és hozzánk bellyebb-bellyebb terjedett, a melly Orzágnak egy részében ugyan szokott és szüntelenváló-képen, hol jobban, hol kevesebbé uralkodik. Némellyek ugyan még a jó lelkű emberek közzül-is láttatnak ahoz ragaszkodni, hogy a Sz. Írás szavai szerént, Isten ember életének határt vetett, mellyet senki által nem hághat, és azért a Pestisben minden őrizkedést meg-vetnek; de mivel Isten az ember életének határát magánál titokban tartja, és embernek meg-nem jelentette, azt pedig meg-jelentette, sőt ugyan parantsolta, miképen kellessék életünket, mint földi javaink között leg-drágább jószágunkat, minden veszedelem, sőt a halál ellen-is, a mennyire lehet, külső eszközök által-is az Urnak félelmében őriznünk, ezt kell azért követnünk, nem az Isten el-rejtett akaratját vizsgálunk. Haszontalan ki-fogások némellyeknek, hogyha a Pestis olly dögletes volna, ők ennyi s ám-annyi Pestisemek között forgottak, ágyokba feküdtek, még-is hozzájuk nem ragadott, de ezek-is meg-tudják, hogy a dolgot nem jól véssik-fel, mert bizonyos az, hogy egy ragadó nyavalya sinszen, a melly mindenkor mindenekre ragadjon, de a nyavalyáknak ragadósága ugyan tsak meg-áll erejében: hanem mivel tapasztalt dolog, hogy ezen ítélete Istennek azokat illette, a kik a Pestisessel társalkodtanak, házaikba bé-mentenek, vagy ruhájokhoz nyúltanak, s azokba öltözködtenek, ellenbe pedig a kik Istennek igazgatásából őrizkedtenek, annyival inkább ha Pestises helyekről ki-menvén, magokat jó-idején félre-vették,

11 Magistratus = városi tanács.

egységben és életben maradtanak, melyet mindazonáltal ők-is Istennek köszönhetnek, hogy ő nékik ilyen elmét adott, és a' Pestisesek társaságától, 's az által a' Pestistől meg-óltalmaztata: mert ugyan-is a' Sz. Írás minékünk elég példát szolgáltat, sőt ugyan nyilván beszédekkel bizonyítja, hogy a'kiket Isten veszedelemben akar ejteni, azoknak elsőben eszket tanácsokat el-vészi, az engedetlenségben bűnökért meg-hagyja, hogy az értetleneknek, es bűjös-bájósoknak tanácsát inkább kövessék, és azoknak inkább engedjenek, mint okossággal, és tudománnyal ékeskedőknek, vagy Elöl-járóiknak, a' kiknek Isten' parantsolatja szerént, minden szabados dolgokban lelkek-esméreti szerént engedni tartoznak.

Azokáért illy' tsalhatatlan okokra ha még-is találatnának valakik, kik a' Pestisnek dögleletességét, és abban való külső őrizkedésnek hasznát elméjekre nem vehetnék, ugyantsak mivel a' Felső-Hatalmasságnak minden Lélek engedelmeskedni tartozik, ezen Szabad Királyi DEBRECZEN Városa Magistratusa e' Patens erejével a' Királyi Felsőnek és a' Felsőbbeknek kemény Parantsolatja szerént újobban hagyja és hirdetteti, és mindeneket Magistratusi kötelessége szerént arra int, hogy tartsák-meg e' következőket:

Először. Hogy valakinek házánál az egész Városban, akár Egyháziak, akár Világiak, akár Clastromok¹² avagy Szerzetesek, Lakosok vagy Jövevények légyenek, valami gyanús Beteg találatnék, azt a' Tizház-Gazdáknak, avagy a' Városbéli Commissariusoknak¹³ meg-jelentsék, azt el-ne titkolják, és az alatt-is, míg a' visitatio¹⁴ lészen, senkit házokból ki, vagy oda-bé ne botsássanak, és a' kik azon házban vagynak, akár Egészesek, akár Betegek légyenek, az Istentől rendeltetett orvosságokkal éljenek, melly orvosságok a' Patikában bőven készítették, és szenvedhető árron adatnak.

Másodszor. Ha a' visitatio után, vagy azon kívül-is, bizonyosnak találatik, hogy a' Beteg Pestisbéli nyavalyában vagyon, a' Házbéliek ahoz alkalmaztassák magokat, mind a' tartózkodás, mind a' temetés és Contumacia¹⁵ eránt, a' mint a' Pestinentialis Commissariusoktól¹⁶ bővebben meg-értik.

Harmadszor. Hogyha pedig valaki magát vakmerőségből ez ellen szegezni mérészené, és a' Város további romlásával, és hosszas bé-zároltatásával nem gondolna, hanem némely déb-dáb haszonért, vagy egy Beteg, avagy Halott-látásért, a' Bé-zártt Házból engedelem nélkül ki-jőne, vagy oda valakit engedelem nélkül botsátana, ha a' Pestisnek el-múlása után kedvetlen dolog esik rajta, magának tulajdonítsa.

Negyedszer. Valamint már ez előtt-is meg-tiltatott, most-is a' tilalom meg-újttatik, hogy a' Kereszteltető-Szülék közzül senki a' Kereszt-Anyával együtt négy Kománál többet hívatni ne mérészeljen, a' Bábák-is avagy Bába-Tzompók¹⁷ hívni ne mérészeljenek: melly ellen ha valaki vétene, a' vétkes Kereszteltető Atya, vagy Anya, és hívogató Bába-Tzompó, két hétig való arestummal,¹⁸ a' Bábák pedig hivataloknak meg fosztásával büntettetnek.

Datum DEBRECINI, Die 30. X[decem]bris 1742.

Ex Commissione A[mplissimi] Senatús Et El[ectae] Jur[atae] Communitatis.

Per I[oannem] Pándi Ordin[arium] Notar[ium] m[anu] p[ro]pria

12 Clastrom = kolostor, rendház.

13 Commissarius = megbízott, tisztviselő.

14 Visitatio = szemle.

15 Contumaci/contumacia = vesztégtár.

16 Pestinentialis/pestilentialis commissarius = járványügyi megbízott, tisztviselő.

17 Bába Tzompó/bába compó = bába segítője, leány vagy asszony.

18 Arestum = börtönbüntetés, elzárás.